
Теорія та історія держави і права; конституційне право

УДК 347.9

DOI 10.33244/2617-4154.3.2020.13-21

П. П. Захарченко,
д.ю.н., професор,
Київський національний університет
імені Тараса Шевченка
e-mail: z0609@ukr.net
ORCID ID 0000-0002-4968-9844

СЛОВНИК 1926 Р.: МАНІФЕСТАЦІЯ ВІДРОДЖЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ПРАВНИЧОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ

Досліджується діяльність правничої комісії на чолі з Агатангелом Кримським, що була створена Всеукраїнською академією наук 1919 р. Встановлені біографічні дані окремих упорядників російсько-українського словника правничої мови, серед яких абсолютну більшість становили українські юристи. Завершеним результатом роботи комісії став вихід словника, що з'явився у світ 1926 р.

Ключові слова: українська правнича термінологія, російсько-український словник правничої мови, упорядники, Всеукраїнська академія наук, мовознавець Агатангел Кримський, східні мови.

П. П. Захарченко. Словарь 1926 г.: манифестация возрождения украинской юридической терминологии

Исследуется деятельность законодательной комиссии во главе с Агатангелом Крымским, которая была создана Всеукраинской академией наук в 1919 г. Установлены биографические данные отдельных составителей русско-украинского словаря юридического языка, среди которых абсолютное большинство составляли украинские юристы. Окончательным результатом работы комиссии стал выход словаря, который появился в 1926 г.

Ключевые слова: украинская юридическая терминология, русско-украинский словарь юридического языка, составители, Всеукраинская академия наук, языковед Агафангел Крымский, восточные языки.

Мета статті. Актуальність статті полягає у необхідності вивчення процесу становлення української правничої термінології на початку ХХ ст. з метою спростування нав'язаних «руським миром» і їх місцевими прихильниками ідеологем щодо ненауковості, малоприматності, історичній неопрацьованості української правничої термінології. Метою роботи є виявлення особливостей діяльності правничої комісії з перекладу українською мовою російських правничих термінів у 1919–1926 роках.

Постановка проблеми. На зорі української державності початку 1990-х років її противники спекулювали на питаннях, пов'язаних з невиробленістю української правничої термінології, наполягали на відсутності відповідних мовних конструкцій, переконували в неефективності застосування української мови, зрештою, заперечували саму можливість її використання в юридичному просторі як науковому, так і практичному. Априорну хибність таких підходів неодноразово спростовано мовознавцями минулого і сьогодення, про що було зазначено нещодавно на конференції, присвяченій 150-річчю від Дня народження видатного мовознавця світового масштабу Агатангела Кримського [1]. Саме йому на чолі колективу упорядників упродовж 1919–1926 рр., що у своїй більшості складався з представників правничої сфери, вдалося здійснити масштабний проєкт, переклавши українською мовою досить великий масив термінів, понять і категорій з російського мовного середовища.

Тематика, пов'язана з роботою авторського колективу над словником російсько-української правничої мови, не викликала інтересу з боку радянської історіографії. Одразу після виходу 1926 р. словник був підданий нищівній критиці, а значна частина упорядників згодом потрапить у немилість до більшовицької влади. Жорнова великого терору багатьох з них перемелюють. Не омине цієї участі й головний редактор словника А. Ю. Кримський.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Свій внесок у розроблення визначеної в назві статті наукової проблеми зробили такі дослідники, як Н. Артикуца, І. Кочан та інших. Із сучасних мовознавців та вчених-юристів варто виділити роботи П. Захарченка, М. Паночко, Н. Трач тощо. Однак особливості діяльності однієї з правничих комісій з підготовки російсько-українського словника через призму біографічних відомостей її авторів та упорядників потребує більш детального вивчення.

Подана до публікації стаття спирається на комплекс методів, що базується на поліметодологічному підході. Обґрунтованість, достовірність висновків та узагальнень забезпечено використанням філософських, загальнонаукових та конкретно-наукових методів пізнання. Серед них виокремлюються історично-правовий, правової компаративістики, метод герменевтики та інші.

Виклад основного матеріалу. Багатогранність творчої спадщини українського вченого-енциклопедиста, засновника східнослов'янської орієнталістики, дослідника історії української мови, мовознавця й геніального перекладача Агатангела Кримського вражає не одне покоління не лише українських учених, а й пересічних громадян, що донині не перестають захоплюватися його науковими звершеннями. Не можемо стояти осторонь від констатації величчя нашого широко відомого земляка, який послугувався не одним десятком мов, і ми, українські правники. Поруч з роботами з філології та історії країн Близького Сходу вивчав історію мусульманства, читав курси історії і літератури арабів, персів, турків, перекладав літературу із східних мов російською та українською мовами, підготував ряд підручників для студентів сходознавчих студій, він здійснив неоціненний внесок у процес формування української правничої термінології, взявшись, здавалося, за надважку працю – переклад українською мовою російських юридичних понять та категорій. На думку сучасних українських дослідників, до роботи в цій царині його спонукало знеособлення української історії загалом і мовної, зокрема фальсифікація та винищення самоідентичності народу [2, с. 61].

На Наддніпрянській Україні, де А. Кримський провів більшу частину свого життя, основним промоутером впровадження української правничої термінології в суспільно-

політичне життя на початку XX ст. стала Українська Центральна Рада, яка з травня 1917 р. поглибила процес українізації окремих судових структур, насамперед мирових судів. Як зазначають автори однієї із сучасних колективних монографій, українізація мирових судів вважалася початковим етапом, а на наступному передбачалося зорієнтувати мовну політику на українізацію земств і міських дум [3, с. 18]. Саме у цей період почала працювати перша в Україні комісія з питань напрацювання юридичної термінології, проте відомостей про її діяльність не збереглося.

За доби Української Держави гетьмана П. Скоропадського створюється ідентична комісія, до якої увійшли фахівці як юридичної, так і мовознавчої сфер. За півтора місяці свого існування вона провела 10 засідань, але так само, як і попередня, з досі ще невідомих причин припинила свою роботу [4, с. 149].

Лише після затвердження Директорією УНР закону Української Народної Республіки про державний статус української мови з'явилися реальні можливості реалізації ідей про створення українського словника правничої мови повним обсягом. Проте нетривалий час перебування Директорії УНР у Києві, її подальший відхід на захід України не сприяв втіленню згаданих вище намірів.

Гетьман П. Скоропадський не був ревним хранителем українських етнічних цінностей у створеній ним 1918 р. Українській Державі, проте у розвитку української мови він вбачав необхідний, але недостатній фактор розвою інститутів держави загалом і судочинства зокрема. У своїх мемуарах, написаних під час перебування в еміграції, він актуалізував важливість мовного фактора в розбудові Української Держави, зазначаючи, що «в судочинстві, де потрібна точність, ця [українська] мова потребує серйозного удосконалення» [5, с. 50]. Зазначимо, що у створеній гетьманом П. Скоропадським Академії наук А. Кримському знайшлося чільне місце. Приїхавши з Москви до Києва у вересні 1918 р. на запрошення фундатора Всеукраїнської академії наук В. Вернадського, він незмінно впродовж 10 років обіймав посаду секретаря академії. Саме тут А. Кримським у співпраці з іншими мовознавцями і були підготовлені словники, про один з яких й маємо намір зазначити.

Отже, поруч з українськими словниками минулого століття, що справили значний внесок на розвиток мовознавства в цілому, можна виділити словники, упорядковані Б. Грінченком, Г. Голошкевичем, академічний чотиритомник за редакцією академіків А. Кримського та С. Єфремова, а також «Російсько-український словник правничої мови», за редакцією А. Кримського.

Робота над словником російсько-української правничої мови закипіла у соціально-економічному відділі Всеукраїнської академії наук 1919 р. Саме тут було утворено правничу комісію, до складу якої увійшли три академіки (Б. Кістяківський, А. Кримський, О. Левицький) і 20 осіб з практикуючих юристів (М. І. Радченко, О. Ф. Хруцький, П. Я. Стебницький, В. М. Ачкасов, О. М. Бутовський, І. Ю. Черкаський, В. О. Коренєв, В. О. Крижанівський, Г. Д. Вовкушівський, М. Ф. Чернявський, В. В. Колбасєв, О. О. Тізенгаузен, В. С. Назімов, В. І. Греков, М. Д. Пухтинський, Д. А. Маркович, А. Л. Дроб'язко, В. Д. Гаврик, В. І. Войткевич-Павлович, М. І. Ляхницький, М. М. Товстоліс, К. М. Кротевич).

Самі члени комісії у передньому слові до видання вказують на те, що робота над словником пройшла три стадії. На першому, організаційному етапі (березень 1919 р.) упорядники визначилися з метою і завданнями своєї роботи. Було обговорено основний

лексичний матеріал і визнано, що «треба дати не вузьку спеціальну збірку термінів, а такий російсько-український правничий словник, до якого увійшли б відповідні властивостям українського права й мови – за змогою всі найпотрібніші для біжучої щоденної праці правника-практика слова, терміни та вирази; а тому такий словник повинен містити в собі суто правничі терміни з паростів права кримінального, цивільного, фінансового тощо та й слова так званого вищого розуміння, а також, за можливості, всі ті слова та вирази, які потрібні правникові в його щоденній праці під час складання будь-яких правничих актів, виголошення промов на суді, судового та адміністративного діловодства, листування тощо, щоб читач правничого словника таким чином мав змогу задовольнити цю свою потребу, не звертаючись ще й до інших, «нетермінологічних» російсько-українських словників» [6].

На другому етапі (1919–1922 рр.) правнича комісія визначалася і безпосередньо працювала з базовим фольклорним, історичним, правовим та іншим документальним матеріалом, який лежав в основі її роботи. За свідченням сучасної вітчизняної дослідниці Н. Трач, яка цілком слушно вважає, що зі створенням комісії розпочато роботу над створенням вітчизняної правничої термінології. У процесі своєї багатолітньої праці комісія опрацювала такі види джерел:

1) різноманітні тогочасні словники, насамперед фахові, а саме «Короткий московсько-український словник судівництва та діловодства» 1918 р.; «Словар української мови» Б. Грінченка 1907–1910 рр.; іноземні словники (латинські, німецькі, французькі й російські);

2) джерела давньої української мови, а саме: законодавчі акти й (Договір та постанови прав і вольностей між гетьманом П. Орликом і Військом Запорозьким, кодифікований збірник Ф. Чуйкевича «Суд і розправа в правах малоросійських 1750 р.», Маніфест про ліквідацію кріпосного права від 19 лютого 1861 р. у перекладі П. Куліша тощо), судові акти (Протоколи полтавського полкового суду тощо); архівні матеріали (Акти Родинного архіву Стороженків, Архів Південно-Західної Росії, Акти Віленської археографічної комісії тощо); словники давньої мови XIV–XVII стст.;

3) твори художньої літератури («Перехресні стежки» І. Франка, «Чумацькі народні пісні Рудченка») та історичні розвідки, зокрема робота А. Кримського «Історія Туреччини»;

4) політико-правничої періодика («Часопись правнича», «Державний вісник», «Відомості Чернігівської губернії» тощо);

5) джерела тогочасного права (збірники радянського законодавства);

6) джерела народної мови (в різноманітні регіони України відряджали представників комісії для збирання живомовних матеріалів) [7, с. 12]. Крім того, авторський колектив використав офіційний часопис Української Держави гетьмана П. Скоропадського «Державний вісник» за 1918 р., в якому містилися законодавчі акти гетьманської доби, тобто ті нормативно-правові акти, які здебільшого й готувалися нещодавно учасниками проєкту.

На третьому, завершальному етапі своєї діяльності (1922–1926 рр.) комісія приступила до остаточного редагування словника. Ось тут найважливішу місію виконав А. Кримський. Сама правнича термінологічна комісія, закінчивши свою роботу, наголосила на його внеску на останній стадії її функціонування: «Робота академіка А. Ю. Кримського не обмежилася на суто філологічному обробленні поданого йому матеріалу: він ще й од себе збагатив словник термінами, взятими з тих джерел, якими Комісія не встигла покористуватися» [6]. Як бачимо, останні чотири роки колектив упорядників російсько-

українського словника спирався на роботу однієї особи, яка фактично увінчувала діяльність усієї комісії.

Як зазначалося вище, до авторського колективу упорядників російсько-українського словника був долучений ряд практикуючих юристів, частина з них займала достатньо високі посади в органах державної влади Російської імперії та Українській державі гетьмана П. Скоропадського. Донині про них нічого не було відомо, крім окремих згадок у роботі «Історія України» Міністра іноземних справ гетьмана П. Скоропадського Д. Дорошенка [8, с. 374–375] та в офіційних рубриках засобів масової інформації Української Народної Республіки і Української Держави. Завдяки нещодавно захищеній дисертації А. Степанюка з історії права та держави біографічні відомості про них стали більш доступними.

Серед тих, хто разом з академіком А. Кримським працював над проєктом російсько-українського словника правничої мови, був колишній сенатор цивільного департаменту Правительствуючого Сенату Російської імперії В. С. Назимов, який за доби Української Держави гетьмана П. Скоропадського 1918 р. очолював один з відділів цивільного Генерального суду Державного Сенату.

Одним з упорядників словника був О. М. Бутовський. До цього він працював у третій експедиції Генерального цивільного суду Української Держави, що мав титул дійсного статського радника. Сенатор О. М. Бутовський народився 7 березня 1869 р., закінчив 1891 р. юридичний факультет університету Святого Володимира. Працював у київській судовій палаті, 1902 р. переведений на посаду старшого нотаріуса до Рязанського окружного суду. 1911 р. повернувся в Україну, перебував на посаді товариша голови Житомирського окружного суду.

2 січня 1918 р. О. М. Бутовського обрано генеральним суддею Української Народної Республіки. 3 серпня 1918 р. – призначений секретарем цивільного Генерального суду Державного Сенату. Після перемоги військ Директорії УНР і зречення гетьмана П. Скоропадського 2 січня 1919 р. уведений до складу Надвищого суду УНР.

Значний суддівський досвід здійснення судочинства на найвищому рівні мали й інші члени правничої комісії. Так, до її складу входили колишній сенатор другого департаменту Російського Правительствуючого Сенату М. М. Товстоліс та суддя Генерального суду УНР П. Ачкасов [9, с. 98].

На посаді сенатора адміністративного суду Державного Сенату Української Держави гетьмана П. Скоропадського перебував і один з трьох академіків, а саме ординарний професор Університету Святого Володимира Б. О. Кістяківський (1868 р.н.), який 1899 р. захистив ступінь доктора філософії у Страсбурзі. Працював приват-доцентом в університетах Москви та Харкова. 16 лютого 1917 р. отримав звання доктора державного права.

Ще одну особу варто згадати у цьому зв'язку, яка доклалася до роботи правничої комісії. Мовимо про відомого діяча українського національного руху, колишнього комісара у справах України при Тимчасовому уряді Російської імперії П. Я. Стебницького (1862 р.н.). Закінчивши Університет Святого Володимира, він захистив дисертацію кандидата математичних наук. Працював у Міністерстві фінансів Російської імперії за часів урядування С. Ю. Вітте [9, с. 101].

Також в Українській державі проявив себе знаний у Росії юрист барон О. О. Тізенгаузен. Відповідно до Наказу гетьмана П. Скоропадського від 3 серпня 1918 р. колишній обер-

прокурор Правительствующого Сенату барон Тізенгаузен очолив прокуратуру карного Генерального суду [9, с. 102–103].

Ось такий сплав юридичної та мовознавчої науки і практики впродовж семи років плідно працював над першим російсько-українським правничим словником. 1926 року робота над ним була завершена і він побачив світ.

Варто зазначити, що під час знайомства із самим словником в око впадає ряд російськомовних термінів, які мають велику кількість синонімів українською мовою. Щоправда через їх невживаність у сучасній українській мові нині вони звучать незвично для слуху, проте вибір для послуговування українським словниковим правничим запасом був на порядок ширшим, ніж російським. Наприклад, термін «мошенничать» мав такі аналоги українською мовою, як крутити, шахрувати, ошукати, обдурити; «обличать» – виявляти, виявити (кого), (уличать) виказувати, вказати (на кого), доказувати, доказати (на кого), доводити, довести (кому що); на очі викидати; «надругательство» – наруга, зневага, знущання, глузування; «позорить, опозорить» – ганьбувати, зганьбувати, ганьбити, зганьбити, безчестити, збезчестити, неславити, знеславити, у неславу вводити (ввести), (поносить) ганити, зганити, обмовляти, обмовити, публікувати; «мятежник» – ворохобник, бунтівник, бунтар (-ря), повстанець; «подкупа[и]ть» – підплачувати, підплатити, закупляти, закупити, підкупляти, підкупити; «поличное» – (при крадіжці) крадене, доведена крадіжка, довід, лице. «Найти поличное» – (при крадіжці) витрусити крадене, крадіжку. «Поймать с поличным» – зловити з лицем, з краденим, взяти з лицем, з доводом, з гарячим та інші. Власне, сама комісія широке вживання синонімів та слів з давньої правничої української мови у своєму словнику пояснила тим, що вона хотіла «з'ясувати зв'язок сучасної мови з давньою, підвести під сучасну правничу мову історичний ґрунт і показати, яку силу слів з давньої правничої мови заховує сучасна мова України й як жорстко помиляються ті, які обвинувачують українську мову сьогодення, закидаючи їй штучність, кованість, галичанізм тощо» [6].

Важливим атрибутом єдності України як держави і українців як нації є спільність термінів, понять і категорій у різноманітних регіонах розселення національного етнотворчого елементу. У словнику знайшли своє місце багато спільних термінів для етнічного українства як Наддніпрянської України, так і Західної. Проте, як зазначає сучасний мовознавець Н. Трач, у словник потрапили і слова, що мають виключно «галицьке» походження. За її твердженням, таких слів майже сім десятків. Вона вважає, що до специфічних термінів, які мають галицько-руське походження, належать такі слова, як заказ, орудування, офіція, притока, процесович, трапунок; шарлатанерія тощо, причому позначка «галицьке» виступає при таких словах, які в сучасній українській мові стали загальноживаними: вітчизна, гатунок, дороговказ, зіставлення та ін. На основі цього авторка робить висновок, що закиди окремих дослідників радянської доби щодо ігнорування А. Кримським надбань галицької інтелігенції у термінологічній сфері не мають під собою жодних підстав [10, с. 10]. Кращі зразки практичного мовлення та досягнення мовознавців Західної України редакторами словника були враховані.

Висновки. Українська правничка термінологія не стала новим і невідомим явищем після проголошення державної незалежності України 1991 р. Як встановлено, ще у першій чверті XX ст. українські юристи і мовознавці здійснили переклад російських юридичних термінів українською мовою. У підготовці російсько-українського словника правничої мови брали участь понад два десятки вчених, абсолютна більшість з яких мала юридичну

освіту. Частина упорядників пройшли практику у Правительствуючому Сенаті Російської імперії (вищий судовий орган країни), а 1918 р. стала сенаторами Державного Сенату Української Держави. Найбільший обсяг роботи серед членів комісії випав на долю мовознавця академіка А. Кримського, що впродовж шести років шліфував українську правничу термінологію, філігранно поєднуючи її минуле та сучасне живе мовлення. Переконані, що ряд забутих термінів і понять, які знайшли своє місце у словнику, мають право на існування в сучасній правничій українській мові.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Захарченко П. Внесок А. Кримського у становлення української правничої термінології. *Східні традиції державотворення: науковий збірник на честь 150-ї річниці від дня народження Агатангела Кримського. Наукова серія «Світові традиції державного управління»*. 2020. Вип. ІХ.
2. Довбня Л., Товкайло Т. Агатангел Кримський – подвижник української мовознавчої науки. *Теоретична і дидактична філологія. Серія «Філологія»*. 2016. Випуск 23. С. 56–64.
3. Єфремова Н. В., Тищик Б. Й., Марчук В. Т. Суд і судочинство в Українській Народній Республіці, Українській Державі, Західноукраїнській Народній Республіці (1917–1920 рр.): монографія. Одеса-Львів; Фенікс, 2007. 280 с.
4. Паночко М. Соборна основа української юридичної термінології як визначальний чинник її функціональної розбудови у 20-х роках ХХ ст. *Актуальні питання гуманітарних наук. Мовознавство. Літературознавство*. 2013. Вип. 6. С. 148–156.
5. Скоропадський П. Спогади. Кінець 1917 – грудень 1918. Київ – Філадельфія, 1995. 493 с.
6. Переднє слово. Російсько-український словник правничої мови: (понад 67 000 слів) / Правн.-Термінол. Коміс. при Соц.-Економ. Від. Акад. Наук; члени редкол.: В. І. Войткевич-Павлович [та ін.]; голов. ред. А. Ю. Кримський. Київ: [б.в.], 1926. 322, [6] с. (Збірник Історично-Філологічного Відділу / УАН; № 41).
7. Трач Н. Без права на правничу лінгвістику: до 80-річчя «Російсько-українського словника правничої мови» / за ред. А. Кримського. *Урок української*. 2006. № 1–2. С. 12–14.
8. Дорошенко Д. Історія України 1917–1923 рр.: у 2-х томах. Т. 2: Українська гетьманська держава. Ужгород: Б. в., 1930. 510 с.
9. Степанюк А. Г. Касаційне провадження у Державному Сенаті Української Держави (1918 р.): законодавче забезпечення та судова практика: дисер. на здоб. наук. ступеня канд. юр. наук за спец. 12.00.01 – теорія та історія держави і права; історія політичних і правових учень. Київ, 2015. 208 с.
10. Трач Н. С. Українська правнича термінологія: автореф. дис. на здобуття наук. ступ. канд. філолог. наук. Чернівці, 2009. 20 с.

REFERENCES

1. Zakharchenko P. Vnesok A. Krymskoho u stanovlennia ukrainskoi pravnychoi terminolohii. *Skhidni tradytsii derzhavotvorennia: naukovyi zbirnyk na chest 150-yi richnytsi vid narodyn Ahatanhela Krymskoho: Naukova seriia «Svitovi tradytsii derzhavnoho upravlinnia»*. 2020. Vyp. IKh.

2. Dovbnia L., Tovkailo T. Ahatanhel Krymskyi – podvyzhnyk ukrainskoi movoznavchoi nauky. *Teoretychna i dydaktychna filolohiia. Seriia «Filolohiia»*. 2016. Vypusk 23. S. 56–64.
3. Yefremova N. V., Tyshchuk B. Y., Marchuk V. T. Sud i sudochynstvo v Ukrainskii Narodnii Respublitsi, Ukrainskii Derzhavi, Zakhidnoukrainskii Narodnii Respublitsi (1917–1920 rr.): monohrafiia. Odesa-Lviv; Feniks, 2007. 280 s.
4. Panochko M. Soborna osnova ukrainskoi yurydychnoi terminolohii yak vyznachalni chynnyk yii funktsionalnoi rozbudovy u 20-kh rokakh KhKh st. *Aktualni pytannia humanitarnykh nauk. Movoznavstvo. Literaturoznavstvo*. 2013. Vyp. 6. S. 148–156.
5. Skoropadskyi P. Spohady. Kinets 1917 – hruden 1918. Kyiv – Filadelfiia, 1995. 493 s.
6. Perednie slovo. Rosiisko-ukrainskyi slovnyk pravnychoi movy: (ponad 67 000 sliv) / Pravn.-Terminol. Komis. pry Sots.-Ekonom. Vid. Akad. Nauk; chleny redkol.: V. I. Voitkevych-Pavlovych [ta in.] ; holov. red. A. Yu. Krymskyi. Kyiv: [b.v.], 1926. 322, [6] c. (Zbirnyk Istorychno-Filolohichnoho Viddilu / UAN; № 41).
7. Trach N. Bez prava na pravnychu linhivystyku: do 80-richchia «Rosiisko-ukrainskoho slovnyka pravnychoi movy» / za red. A. Krymskoho. *Urok ukrainskoi*. 2006. № 1–2. S. 12–14.
8. Doroshenko D. Istoriiia Ukrainy 1917–1923 rr.: u 2-kh tomakh. T. 2: Ukrainska hetmanska derzhava. Uzhhorod: B. v., 1930. 510 s.
9. Stepaniuk A. H. Kasatsiine provadzhennia u Derzhavnomu Senati Ukrainskoi Derzhavy (1918 r.): zakonodavche zabezpechennia ta sudova praktyka: dys. na zdob. nauk. stupenia kand. yur. nauk za spets. 12.00.01 – teoriia ta istoriia derzhavy i prava; istoriia politychnykh i pravovykh uchen. Kyiv, 2015. 208 s.
10. Trach N. S. Ukrainska pravnycha terminolohiia: avtoref. dys. na zdobuttia nak. stup. kand. filoloh. nauk. Chernivtsi, 2009. 20 s.

P. Zakharchenko. GLOSSARY OF 1926: MANIFESTATION OF THE REVIVAL OF UKRAINIAN LEGAL TERMINOLOGY

The activity of the legal commission headed by Agatangel Krymsky, which was established by the All-Ukrainian Academy of Sciences in 1919, is studied. The urgency of the work lies in the need to study the process of formation of Ukrainian legal terminology in the early twentieth century in order to refute the ideologues imposed by the ideologues of the «Russian world» and their local supporters on the unscientific, unsuitable, and historical inefficiency of Ukrainian legal terminology. The aim of the work is to identify the peculiarities of the legal commission for the translation into Ukrainian of Russian legal terms in 1919–1926 and the place of the well-known linguist and historian Agatangel Krymsky.

Its activity is divided into three stages. The first stage began in March 1919, when the legal commission was determined by the purpose and objectives of its work. The second stage covered 1919–1922. At that time, the legal commission was determined and worked directly with the basic folklore, historical, legal and other documentary material, which was the basis of its work. At the third, final stage of its activity (1922–1926), the commission began the final editing of the dictionary, where the most important mission was performed by Agatangel Krymsky. In the last four years, he had to take on the largest amount of work, because the team of compilers of the Russian-Ukrainian dictionary relied on his linguistic experience. In fact, the activities of one person crowned the work of the entire commission.

A number of practicing lawyers joined the author's team of compilers of the Russian-Ukrainian dictionary, some of them held rather high positions in the state authorities of the

Russian Empire and the Ukrainian State of Hetman P. Skoropadsky. Until recently, nothing was known about them. It is the composition of this commission and its activities aimed at restoring Ukrainian legal terminology, gives grounds to assert that in 1918 judges of the State Senate of the Ukrainian State Hetman P. Skoropadsky invited legal experts of a strong Ukrainian political orientation. Together with other researchers, we managed to make biographical information about them more accessible. The final result of the commission's work was the publication of the Russian-Ukrainian dictionary of legal language, which was published in 1926.

Key words: ukrainian legal terminology, Russian-Ukrainian dictionary of legal language, compilers, All-Ukrainian Academy of Sciences, linguist Agatangel Krymsky, eastern languages.

Стаття надійшла до редколегії 2 вересня 2020 року